CUDES JOURNAL CURRENT DEBATES IN SOCIAL SCIENCES

Işık, M. & Balcı, U. (2023). Mezarlık Turizmi Bağlamında Yazar Mezarları: Bir Rota Önerisi. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 6(Special Issue-1), 1-19.

Research Article

Mezarlık Turizmi Bağlamında Yazar Mezarları: Bir Rota Önerisi

Author's Tombs in the Context of Cemetery Tourism: Suggestion of a Route

Murat IŞIK
Batman Üniversitesi
muratanadolumurat@gmail.com
0009-0000-9519-2102

Prof. Dr. Umut BALCI
Batman Üniversitesi
balci_u@yahoo.de
0000-0001-8196-4351

DOI: http://dx.doi.org/10.29228/cudes.68733

Article Info

Received: 05.03.2023
Accepted: 11.03.2023

Keywords: Özel İlgi Turizmi, Edebiyat Turizmi, Mezarlık Turizmi, Yazar Mezarları, Rota

Abstract

Özel ilgi turizminin kapsamına giren edebiyat turizmi on alt türüyle son zamanların Türkiye'de ilgi gören alan ve türlerinden biri olmuştur. Yazar mezarlarının belli bir turistik rota bağlamında ziyaret edilmesi de bu on alt tür kapsamında değerlendirilmektedir. Dünya'da özellikle Avrupa'da Paris'te bulunan *Per Lachaise*, Hamburg'da bulunan *Ohlsdoorf*, Londra'da bulunan *Highgate* mezarlıkları örneğinde olduğu gibi mezarlıklar çok fazla turist çeken cazibe merkezleriyken, Türkiye'de durum tam tersi olup burada turizm eksenli mezar ziyareti alışılmış bir durum değildir. Bundan dolayı bu çalışmada yazar mezarlarını turistik bir çekim merkezine dönüştürebilmek için *İstanbul Aşiyan (Rumelihisarı) Mezarlığı* örnekleminde turistik bir yazar mezarları rotası ortaya koymak amaçlanmıştır. Yapılan detaylı inceleme ve araştırma sonucunda sırasıyla Ahmet Hamdi Tanpınar, Yahya Kemal Beyatlı, Özdemir Asaf, Orhan Veli Kanık, Turgut Uyar, Tezer Özlü, Edip Cansever ve Attilâ İlhan'dan oluşan 8 yazarlı bir rota gerekçeleriyle birlikte önerilmiştir.

Makale Bilgisi

Geliş: 05.03.2023
Onay: 11.03.2023

Anahtar sözcükler: Special Interest Tourism, Literary Tourism, Cemetery Tourism, Author Tombs, Route

Öz

Literary tourism, which is within the scope of special interest tourism, has become one of the areas and types of interest in Turkey in recent times with its ten sub-types. Visiting the author's tombs in the context of a certain touristic route is also considered within the scope of these ten sub-types. In the world, especially in Europe, while cemeteries such as Per Lachaise in Paris, Ohlsdoorf in Hamburg, and Highgate cemeteries in London are attractions that attract many tourists, in Turkey the situation is the opposite and visiting tombs based on tourism is not customary case. Therefore, in this study, it is aimed to reveal a touristic author tombs route in the sample of İstanbul Aşiyan (Rumelihisarı) Cemetery in order to transform the author's tombs into a touristic destination. As a result of the detailed examination and research, a route with 8 authors consisting Ahmet Hamdi Tanpınar, Yahya Kemal Beyatlı, Özdemir Asaf, Orhan Veli Kanık, Turgut Uyar, Tezer Özlü, Edip Cansever and Attila İlhan has been suggested with the reasons.

1. GİRİŞ

Turizmin 70'li yıllarda ekonomi bilimi ile başlayan ilişkisi (Kozak, 2011) sonraki yıllarda diğer bilim dallarına da uzanmış, Antropoloji, Arkeoloji, Astronomi, Biyokimya, Biyoloji, Coğrafya, Dilbilim, Edebiyat, Eğitim Bilimleri, Ekonomi, Etik, Felsefe, Gazetecilik, Halk Bilimi, Halkla İlişkiler, Hukuk, İlahiyat, İletişim, İktisat, İşletme, Kadın Çalışmaları, Kamu Yönetimi, Maliye, Mimarlık, Muhasebe, Müzik, Pazarlama, Psikoloji, Resim, Sinema, Siyaset Bilimi, Sosyoloji, Spor, Tarih gibi tüm disiplinler turizm eksenli çalışmalar yürütmeye başlamıştır. Bu durum *disiplinlerarası* kavramının turizm ile özdeşleştirilmesini sağlamış, böylece turizm diğer bütün bilim dalları tarafından beslenen zengin bir alan haline dönüşmüştür. Turizmin bilim dallarıyla bu disiplinlerarası ilişkisi turizm çeşitlerini de arttırmış ve günümüzde sosyal, kültürel ve coğrafi birçok etmenin bir turizm boyutu ortaya çıkmıştır (Özbek, 2014: 27). Örneğin Temizkan vd. (2020) *Alternatif Turizm* başlıklı kitap çalışmalarında turizmin 41 türüne işaret ederken, aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere çok daha fazla turizm çeşidine rastlanabilmektedir.

Akarsu Turizmi	Golf Turizmi	Macera Turizmi
Alışveriş Turizm	Gönüllü Turizmi	Mağara Turizmi
Av Turizmi	Hava Sporları Turizmi	Mezarlık Turizmi
Botanik Turizmi	Helal Turizm	Moda Turizmi
Çiftlik Turizmi	Hüzün Turizmi	Sağlık Turizmi
Dağ Turizmi	İçecek Turizmi	Sanal Turizm
Dans Turizmi	İnanç Turizmi	Sanayi Turizmi
Deniz Turizmi	İpek Yolu Turizmi	Savaş Turizmi
Diaspora Turizmi	İş Turizmi	Seks Turizmi
Dijital Arınma Turizmi	Kamp ve Karavan Turizmi	Soy Ağacı Turizmi
Doğal Afet Turizmi	Karanlık Turizm	Su Altı Dalış Turizmi
Doğum Turizmi	Kırsal Turizm	Tematik Parklar Turizmi
Düğün Turizmi	Kış Turizmi	Termal Turizm
Edebiyat Turizmi	Kış Sporları Turizmi	Toplum Temelli Turizm
Eğitim Turizmi	Kitapçı Turizmi	Uzay Turizmi
Ekoturizm	Kongre Turizmi	Yabani Beslenme Turizmi
Erişilebilir Turizm	Korunan Alanlar Turizmi	Yaratıcı Turizm
Etkinlik Turizmi	Köy Turizmi	Yat Turizmi
Fayda Turizmi	Kumar Turizmi	Yayla Turizmi
Film Turizmi	Kuş Gözlemciliği Turizmi	Yoga Turizmi
Gastronomi Turizmi	Kültür Turizmi	Yoksul Yanlısı Turizm

Tablo 1: Alternatif turizm çeşitleri (Yazarlar tarafından oluşturulmuştur).

Yukarıdaki tabloda yer alan bazı turizm çeşitleri ise kendi içinde alt dallara ayrılmaktadır, nitekim Balcı ve Dilek (2021) edebiyat turizminin 10 alt türüne vurgu yapmaktadırlar. Bu çalışmanın da araştırma alanına giren yazar mezarları da edebiyat turizminin alt dallarından birini oluşturmaktadır.

2. ÇALIŞMANIN AMAÇ VE YÖNTEMİ

2.1. Amaç

Dünya'da özellikle Avrupa'da yazar mezarları çok fazla turist çeken cazibe merkezleridir. Paris'te bulunan *Per Lachaise*, Hamburg'da bulunan *Ohlsdoorf*, Londra'da bulunan *Highgate* mezarlıkları her yıl milyonlarca turisti kendine çekmekte ve ülkelerin ekonomilerine büyük katkılar yapmaktadırlar (Balcı ve Dilek, 2021: 124). Özellikle Hamburg'da bulunan *Ohlsdorf Mezarlığı* dünyanın en büyük park mezarlığı olma özelliğini taşımakta, dünyanın pek çok yerinden turist bu mezarlıkta yatan insanların mezarlarını ziyaret etmektedir. Avrupa'da durum böyleyken, Türkiye'de yazar mezarlarını ziyaret etmek, yazar mezarlarını turistik bir destinasyona dönüştürmek pek alışılmış bir durum değildir. Bundan dolayı bu çalışmanın temel amacı yazar mezarlarını turistik bir destinasyona dönüştürebilmek için *İstanbul Aşiyan (Rumelihisarı) Mezarlığı* örnekleminde turistik bir yazar mezarları rotası ortaya koymaktır. Çünkü Türkiye'de dünyaca ünlü yazarlar mevcutken ve bunların mezarları cazip bir ziyaret alanına dönüştürülebilecekken, yapılan literatür analizi sonucunda

böyle bir çalışmaya ya da herhangi bir yazar mezarları rotasına rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışma sonucunda, edebiyat turizminin alt kollarından biri olan yazar mezarları bağlamında bir farkındalık oluşturulması ve onların turistik bir destinasyona dönüştürülmesi beklenmektedir.

2.2. Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan literatür analizi kullanılmıştır. Doküman analizi (Wach & Ward, 2013), çeşitli yazılı dokümanların içeriklerinin sistematik ve hiçbir ayrıntıyı atlamadan analiz edilmesi, basılı ve elektronik materyaller dahil tüm dokümanların incelenmesi ve değerlendirilmesinde kullanılan nitel bir araştırma yöntemidir. Bu yaklaşım bazen bir literatür taramasında diğer araştırma yöntemlerini tamamlayabilse de tek başına bir yaklaşım olarak da kullanılabilir (Sak vd., 2021). Nitel araştırmalarda kullanılan diğer yöntemler gibi doküman analizi de verilerin anlaşılması, konunun anlaşılması ve görgül bilginin geliştirilmesi için verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirir (Kıral, 2020, s. 173).

3. EDEBİYAT TURİZMİ

Özel ilgi turizmi veya alternatif turizmin alt türlerinden biri olan edebiyat turizmi Avrupa'da çok uzun bir geçmişi olan ve gelenekselleşmiş bir turizm çeşidiyken (Clament, Wallace ve Lednicki, 1959), Türkiye'de son dönemlerde önem kazanan bir alan olmuştur. Edebiyat turizmi, edebi unsurların, bunlar yazar, kitap veya bunların ikisiyle bağlantılı başka bir unsur, okuru yolculuğa sürükleme durumu olarak tanımlanabilmektedir. Bu noktada önemli olan edebiyatın yeni mekanlara yönelik okurda merak uyandırması ve onu yolculuğa sürüklemesidir. Edebiyat turizmi farklı araştırmacılar tarafından çeşitli alt türlere ayrılmıştır. Örneğin Butler (1986) gerçek mekânlara, kurgusal mekânlara, edebi figürlere hitap eden destinasyonlara ve yazarın ya da eserin popülaritesine dayanan destinasyonlara yapılan seyahatler, Busby ve Klug (2001) gezi yazıları odaklı seyahatler, Busby ve Laviolette (2006) film odaklı seyahatler, Mintel ise (2011) edebiyat festivalleri ve kitapçı turizmi şeklinde sınıflandırmalar yapmışlardır. Balcı ve Dilek ise (2021:29) edebiyat turizmini *müzeler, edebi alanlar, edebiyat otelleri, edebi türler, sinema ve televizyon, edebiyat festivalleri, kitap fuarları, kitap köyleri, dünya kitap başkenti uygulaması, mekân-yazar özdeşliği* olmak üzere 10 alt türe ayırarak daha kapsamlı bir çerçeve ortaya koymuşlardır. Bu çalışmanın konusunu oluşturan *yazar mezarları* edebiyat turizminin ikinci türü olan *edebi alanlara* dahil olduğu için bu noktada edebi alanlara kısaca değinmekte fayda vardır.

3.1. Açık Hava Edebi Alanlar

Açık alanlarda yer alıp edebiyatla ilişkilendirilen alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Balcı ve Dilek (2021: 114) bu alanları *Edebiyat/Yazar Sokakları, Eser Bağlantılı Alanlar, Yazar Mezarları* ve *Anıtlar* olarak dört sınıfa ayırmışlardır. Edebiyat ve yazar sokakları genellikle yerel yönetimler (belediyeler vs.) tarafından oluşturulan, bölge yazarlarını veya uluslararası edebiyatı temsil eden ünlü yazarların, şair ve filozofların büstlerle veya kaldırım taşlarına yazılan şiir ve aforizmalarıyla oluşturulan sokaklardır. Balcı ve Dilek (2021: 115) edebiyat sokaklarının oluşturulma amaçlarını *1. Sokağa cazibe kazandırıp ilgi çekici olmasını sağlamak, 2. Bölgenin edebi değerlerini sergilemek, 3. Sokaktan geçen insanlara doğrudan veya dolaylı yolla bilgi aktarmak, 4. İnsanların yaptıkları yürüşten keyif almalarını sağlamak* olarak sıralamışlardır. İstanbul'da Beşiktaş Vişnezade Parkı'nın bir bölümü *Beşiktaş Şairler Sofası* olarak adlandırılıp edebi alana dönüştürülmüştür. Ayrıca Nevşehir'deki *Avanos Şairler Sokağı*, yine Nevşehir'deki *Hacıbektaş Ozanlar Yolu* Türkiye'de yer alan önemli edebiyat sokaklarına örnek olarak gösterilebilmektedir.

Eser bağlantılı alanlar ise edebi eserlerde olaylar için mekan olarak tercih edilen yerlerdir. Bazı eserlerde mekan olgusu o kadar ön plana geçmektedir ki, okur o mekana yolculuk yapmayı tercih etmektedir. Örneğin Atilla İlhan'ın şiirlerinde ağırlıklı olarak İstanbul'un Beyoğlu semti, Necip Fazıl ve Abdülhak Şinasi'de Çamlıca, Mehmet Akif Ersoy'un cumhuriyet dönemi şiirlerinde Çanakkale'deki Gelibolu Milli Parkı ön plana çıkmaktadır. Orhan Pamuk'un Kar adlı romanından sonra Kars'a yapılan ziyaretlerin sayısı ciddi oranda artmıştır (Bkz. Balcı ve Dilek, 2021: 123). Anıtlar ise yazarların belli meydanlarda inşa edilen heykellerini ifade etmektedir. Türkiye'de Yaşar Kemal, Atilla İlhan, Orhan Veli başta olmak üzere farklı illerde pek çok yazarın heykeli dikilmiştir. Edebi alanların diğer alt dalını ise çalışmamızın konusunu oluşturan yazar mezarları oluşturmaktadır.

3.2. Yazar Mezarları

Mezarlık turizmi farklı yazarlar tarafından Morbid Turizm (Bloom 200:29), Hüzün Turizmi (Çevik 2017:156), Black Turizm (Alili 2017:40) veya Mezarlık Turizmi (Tarınç ve Kılınç 2019:36) olarak da adlandırılabilmektedir. Bu adlandırmalar yapılırken dikkat edilmesi gereken husus mezarda yatan kişi veya kişilerin kim olduğudur. Yazar mezarlarına yapılan ziyaretlerin edebiyat turizmi çatısı altına alınması bu kişilerin yazar veya şair olmalarından kaynaklıdır.

Avrupa'da bazı mezarlıklar orada yatan ünlü kişilerle ön plana çıkmakta ve çok önemli bir turistik cazibe noktası olmaktadır. Fransa'nın Paris kentinde yer alan *Père Lachaise* mezarlığı bunlardan bir tanesidir. Mezarlığın popülaritesini arttırmak için Paris Belediyesi Molière ve La Fontaine'in mezarlarını oraya taşımış ve mezarlık bir anda medyanın gündemine oturmuştur. 43 hektarlık alanı kapsayan mezarlıkta günümüzde 70.000'den fazla mezar yer almaktadır. *Guillauma Apolinaire, Honore de Balzac, Sarah Bernhard, Pierre Bourdieu, Alfred de Musset, Marcel Proust, Georges Rodenbach, Moliere, La Fontane, Auguste Comte, Oscar Wilde, Edith Piaf, Max Ernst, Paul Baudry* ve *Gertrude Stein* orada yatan yazar ve şairlerin bazılarıdır. Paris Belediyesi'nin öncülüğünde mezarlık için farklı temalarda turistik rotalar belirlenmiş, mezarlığı ziyaret eden yıllık ortalama 3 milyon turist istedikleri tema rotasını takip ederek mezarlığı gezebilmektedirler[1].

Görsel 1: Sağda Oscar Wilde, solda Georges Rodenbach'ın mezarları.

Père Lachaise mezarlığında yer alan yazar mezarlarının hepsi tematik mezarlardır ve heykeltıraşlar tarafından ilgili yazarın önemli bir özelliği, hayata bakış açısı, bir romanı veya roman kahramanı bağlamında hazırlanmaktadır. Örneğin Oscar Wilde'nin mezarı bunlardan sadece bir tanesidir. İrlanda'nın tanınmış ailelerinden birinin çocuğu olan Wilde, eserlerinin yanı sıra Victoria dönemi sıkı ahlak kurallarının uygulandığı bir dönemde eşcinsel yaşam tarzıyla da tüm dikkatleri üstüne çekmiştir. Wilde'ın Lord Douglas ve Alfred Taylor'la ilişkileri basında yer alınca hakkında ahlaksızlık soruşturması açılmıştır. Halkın büyük ilgisini çeken dava Wilde'nin iki yıl kürek hapsine

[1] Mezarlık ile ilgili sayısal veriler, fotoğraflar ve diğer bilgiler Paris Belediye'nin https://www.paris.fr/dossiers/bienvenue-au-cimetiere-du-pere-lachaise-47/ resmi web sayfasından alınmıştır (Erişim: 10.12.2022).

çarptırılmasıyla sonuçlanmıştır. Sırasıyla Pentonville, Wandsworth ve Reading hapishanelerinde yatan Wilde, hapishanedeyken Douglas'a 50.000 kelimelik mektup yazmış, mektuplar 1962 yılında *Oscar Wilde'ın Mektupları* başlığıyla yayınlanmıştır. Cezası bitince Paris'e yerleşmiş, üç sene sonra da menenjitten ölmüştür. Wilde'nin Paris Pere Lachaise mezarlığında bulunan mezarı *Sir Jacob Epstein* tarafından tasarlanmıştır. Üstünde erkek melekler olan Wilde'nin mezarı her yıl binlerce hayranını çekmektedir ve mezarın her tarafı hayranlarının öpücük izleriyle doludur. Dudak izlerinden ve üstüne çizilen grafitlerden zarar görmesi ihtimaline karşı mezar, Paris Belediyesi tarafından 2011 yılında camla kapatılmıştır[2]. Rodenbach ise büyük granit bir taştan oluşan mezarından fırlayan heykeliyle anlatılmış, ölümle alay edercesine ve ona meydan okurcasına elinde bir çiçekle mezardan çıkmaktadır.

Yazar mezarlarıyla ön plana çıkan bir diğer alan ise 389 hektar, 235.000 mezar ve 1.4 milyon kişiye ev sahipliği yapmasıyla Dünyanın en büyük park mezarlığı olan Almanya'nın Hamburg kentindeki *Ohlsdorf* mezarlığıdır[3]. Mezarlıkta cenaze merasimleri ve mezar ziyaretlerinin yanı sıra içerdiği sayısız geniş ve iğne yapraklı ağaçlar, göletler, su fıskiyeleri, farklı tarihi yapılar, anıtlar ve tematik mezarları sayesinde insanların dinlenmek, spor yapmak, kitap okumak için de ziyaret ettikleri turistik bir yerdir. Mezarlığın 200 hektarı mezarlar için kullanılıyorken, geriye kalan 200 hektar ise park alanı olarak kullanılmaktadır. Mezarlıkta aileler için özel hazırlanan *Aile Mezarlığı* alanı, Hamburg tarihine adını yazdırmış kadınlara ithaf edilen *Kadın Bahçesi*, farklı renklerden oluşan 2.700 tane gül içeren *Gül Bahçesi*, 10 hektarlık bir bölümden oluşan *Jahudi Alanı*, farklı mimari özellikleri sahip ve turistlerin ilgisini çokça çeken 13 tane *şapel,* mezar şapeli, sütunlu şapel gibi farklı tarzlarda yapılmış 21 tane *mozole*, iki tane *krematoryum,* 1898'de inşa edilen *eski su kulesi*, yaklaşık 52.000 mezarın yer aldığı *Savaş ve Diktatör Kurbanları Alanı*, turistlerin temel ziyaret nedeni olan *Ünlü Mezarları*, denizcilik işiyle uğraşan insanların veya denizde boğularak ölenlerin gömüldüğü *Denizciler Alanı,* iki kişi için tasarlanan ve ağırlıklı olarak evli çiftler, sevgililer, anne çocuk, baba oğul ikilileri tarafından tercih edilen *Çift Mezarları,* görev başındayken hayatını kaybeden polisler için oluşturulan *Polis Mezarları Anıtı,* krematoryumda yakıldıktan sonra külleri kavanoz mezar yöntemiyle gömülen hayvan ve insanlar için *İnsan ve Hayvan Mezarları Alanı,* Bahullah'a inanan Bahailerin mezarları için *Bahailer Alanı,* 1892'de yaşanan kolera salgınında hayatını kaybeden 6500'den fazla insan için *Kolera Alan ve Anıtı* ve *Mezarlık Müzesi* yer almaktadır.

Ohlsdorf mezarlığında turistler için oluşturulmuş üç farklı tur rotası mevcuttur. Bunların ilki Almanya Doğa Koruma Derneği tarafından organize edilen *Doğa Turları*: Mezarlık 36.000 ağaç, 15 gölet ve göletlerde yüzen onlarca kaz ve kuğu, binlerce çiçek ve hayvan türüne ev sahipliği yapmaktadır. Sincap, tavşan, kirpi, geyik, ceylan, tilki, kaplumbağa, sansar, rakun gibi birçok hayvan türü mezarlıkta serbest bir şekilde barınmaktadır. 284 çeşit kelebek ve 57 çeşit kuş türü, arı, yarasa gibi kanatlı hayvanlar da mezarlığı yuva edinmiştir. Mezarlıktaki hayvan türlerini tanıtan tabelalar 13 farklı noktaya yerleştirilmiş, böylece turistler hayvan türleri hakkında detaylı bilgi de edinebilmektedir. İkincisi *Ölüm Temalı Masal Turları*: Ölüm temalı masal turlarında, bazen kurgu bazen gerçek anlatılarla ünlü kişilerin mezarları ziyaret edilmektedir. Tur esnasında rehberler sürekli olarak ölüm temalı öykü, masal vb. anlatılarla turistlerin ilgi ve heyecanını canlı tutmaya çalışmaktadır. Üçüncüsü ise *Edebi Turlar*: Edebi turlarda, mezarlıkta yatan ünlü yazarların mezarları ziyaret edilmekte, onların hayatları ve eserleri hakkında bilgiler verilmektedir (Detaylı bilgi için, bkz. Balcı ve Dilek, 2021: 152). Bu özellikleriyle Ohlsdorf mezarlığı yılda ortalama 1.2 milyon ziyaretçi çekmektedir.

[2] Özgeçmiş bilgilei için https://www.biyografi.info/kisi/oscar-wilde ile https://www.tarihiolaylar.com/biyografiler/oscar-wilde-147 sayfalarından (Erişim: 11.08.2020) ve Balcı & Dilek (2021) eserinden faydalanılmıştır.

[3] Ohlsdorf mezarlığına dair makalede yer alan tüm bilgiler ve resimler mezarlığın resmi web sayfası https://www.friedhof-hamburg.de/en/ohlsdorf-cemetery adresinden alınmıştır (Erişim tarihi: 10.01.2023).

Görsel 2: Yazar Kurt W. Marek'in mezarı

Alman yazar Kurt Marek'in yukarıdaki görselde yer alan mezarı Ohlsdorf mezarlığında yer alan tematik mezarlardan sadece bir tanesidir. Marek mezarının üstüne yayılmış kitap okur bir vaziyette mezar tasarımı yapılmıştır.

Görsel 3: Kader Temalı Anıt

Resim 3'te kader (Das Schicksal) temalı anıt yer almaktadır. Anıt, zalim kontes olarak bilinen bir kadının iki çaresiz insanı hayatları boyunca saçlarından tutarak sürüklemesini anlatmaktadır.

Avrupa'nın diğer ülkelerinde yer alan yazar mezarları da turistlerin ilgisini çekmektedir. Örneğin Moskova'da bulunan Novodevichy mezarlığında yatan Nazım Hikmet, Berlin'de yatan Bertold Brecht, Londra'nın Highgate mezarlığında yatan Karl Marx, Viyana'nın Zentralfridhof mezarlığında yatan Erns Jandl, Weimer kentinin mezarlığında yatan Goethe ve Schiller, Paris'in Pantheon mezarlığında yatan Voltaire, Emile Zola, Victor Hugo, J.J. Rousseau, Floransa kent

mezarlığında yatan Galileo Galilei, Dante, Michalengelo ve Donatello'nun mezarları gibi daha pek çok mezar turist akınına uğramaktadır.

Türkiye'de yazar mezarlarının ziyaret edilme geleneği, Avrupa'nın tersine, alışılmış bir durum değildir. Örneğin Edirnekapı Mezarlığı'nda Oğuz Atay, Baki, Züleyman Nazif, Yusuf Akçura, Leyla Saz Hanım, Mehmet Akif Ersoy, Yusuf Nabi Abalıoğlu, Yusuf Nabi Abalıoğlu, Ömer Bedrettin Uşaklı, Hammamizade İhsan, Peyami Safa, Vala Nurettin, Ethem İzzet Benice, Hasan Tahsin Benguoğlu, Necdet Evliyagil, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Karacaahmet Mezarlığı'nda Nabi, Nedim, Mütercim Asım Efendi, Nabizade Nazım, Musahipzade Celal, Sadettin Nüzhet Ergun, Safiye Erol, Mithat Cemal Kuntay, Reşat Nuri Güntekin, Ali Fuad Başgil, Zeki Velidi Togan, Salih Zeki Aktay, Fahri Celal Göktulga, Nihal Atsız, Eflatun Cem Günay, Abdülbaki Gölpınarlı, Cemil Meriç, Mehmet Kaya Bilgegil, Oktay Rıfat Horozcu, Zeki Ömer Defne, Sabahattin Kudret Aksal, Tarık Buğra, Behzat Ay, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Gültekin Samanoğlu, Fazıl Hüsnü Dağlarca. Ankara Karşıyaka Mezarlığı'nda Arif Nihat Asya, Arkadaş Z. Özger, Behçet Aysan, Bilge Karasu, Edibe Sulari, Gülten Akın, Haldun Boysan, Halit Çelenk, Hasan Hüseyin Korkmazgil, Metin Altıok, Necdet Adalı, Tayfun Talipoğlu, Turgut Özakman, Cebeci Mezarlığı'nda Ahmed Arif, Ahmet Özer, Cahit Sıtkı Tarancı, Enis Behiç Koryürek, Fahir Özgüden, Fahri Kopuz, Hasan Âli Yücel, Hüseyin Vasıf Çınar, Kemalettin Kamu, Memduh Şevket Esendal, Muzaffer Sarısözen, Şiar Yalçın, Tunalı Hilmi, Turan Dursun gibi yazarlar yatarken bu yazarların mezarlarının pek ziyaret edilmediği, rotalar oluşturulup turistik bir destinasyon haline dönüştürülmediği gözlemlenmiştir.

4. AŞİYAN (RUMELİHİSARI) MEZARLIĞI İÇİN TURİSTİK ROTA ÖNERİSİ

4.1. Aşiyan Mezarlığı

Eski başbakanlardan yüksek rütbeli askerlere, iş insanlarından bilim insanlarına kadar birçok önemli misafiri olan mezarlık, edebiyatseverler için de büyük öneme sahiptir. Mezarlık bir çeşit edebiyat antolojisini anımsatmaktadır. Mezarlıkta Turgut Uyar, Attila İlhan, Tezer Özlü, Özdemir Asaf, Edip Cansever, Orhan Veli Kanık, Onay Kutlar, Cevdet Kudret, Ahmet Vefik Paşa, İhan Raif Hanım, Nigar Hanım, Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Hamdi Tanpınar, Nihat Sami Banarlı, Şükrü Enis Regü, Münevver Ayaslı, Rıfkı Melül Meriç, Rusen Eşref Ünaydın, Münir Nurettin Selçuk, Mine Urgan, Demirtaş Ceyhun, Gündüz Kılıç gibi Türk Edebiyatının çok ünlü yazarları yatmaktadır. Farsça'da ev, yuva anlamına gelen Aşiyan, Tevfik Fikret'in 1905 yılında projesini çizip 1906 yılında inşaatı biten evin müzeye dönüştürülmesidir ve bu müze Aşiyan (Rumelihisarı) mezarlığının içinde yer almaktadır, yani günümüzde hem müze hem de mezarlık Aşiyan olarak adlandırılmaktadır. Tevfik Fikret'in mezarı ise 1961 yılında şairin vasiyeti üzerine Eyüp'ten evin bahçesine taşınmıştır.

Aşiyan Mezarlığı, İstanbul'da Bebek ile Rumelihisarı arasındaki sırtlarda, İstanbul Boğazı'na bakan yerde yer almaktadır.

Görsel 4: Aşiyan Mezarlığı'nın konumu (Yandeks)

4.2. Rota Önerisi

Mezarlıkta yatan şair ve yazarlardan 8 tanesi yazar mezarları rotasına dahil edilmiştir. Bunlar sırasıyla Ahmet Hamdi Tanpınar, Yahya Kemal Beyatlı, Özdemir Asaf, Orhan Veli Kanık, Turgut Uyar, Tezer Özlü, Edip Cansever ve Attilâ İlhan'dır. Mezarlıkta yatan birçok yazar ve şairin arasından bu 8 kişinin rotaya dahil edilme sebepleri;

1. Eserlerinin yabancı dillere çevrilmesinden dolayı sadece Türkiye'de değil, farklı ülkelerde de tanınıyor olmaları,
2. Çok büyük bir okur kitlelerinin olması,
3. Kült eserleriyle ortaya çıkmaları
4. Mezarlarının konum olarak birbirlerine yakın olması.

Özellikle mezarlarının birbirlerine yakın olması şeklinde belirtilen dördüncü madde en önemli husus olmuştur, çünkü mezarlar arası yürüyüş mesafesinin kısalığı hem tur için ayrılacak süre açısından, hem mezar başı edebi anlatılara daha fazla zaman ayırmak, son olarak da turistleri zorlu bir yürüyüş parkuruna sokmadan edebiyatla haşır neşir olmalarını sağlamak açısından son derece önemlidir.

Resim 5: Önerilen Rota

4.2.1. Ahmet Hamdi Tanpınar

Mezarlığın girişinde karşımıza ilk çıkan yazar, beyaz mermer bir sütun ve hemen yanında duran yine mermer bir kaideyle Ahmet Hamdi Tanpınar'dır. Mermer kaidede bir dizesi yazar: *Ne içindeyim zamanın ne de büsbütün dışında…*

Ne içindeyim zamanın,
Ne de büsbütün dışında;
Yekpare, geniş bir anın
Parçalanmaz akışında.

Bir garip rüya rengiyle
Uyuşmuş gibi her şekil,
Rüzgarda uçan tüy bile
Benim kadar hafif değil.

Başım sükutu öğüten
Uçsuz bucaksız değirmen;
İçim muradına ermiş
Abasız, postsuz bir derviş.

Kökü bende bir sarmaşık
Olmuş dünya sezmekteyim,
Mavi, masmavi bir ışık
Ortasında yüzmekteyim.

Görsel 6: https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Ahmet_Hamdi_Tanp%C4%B1nar_mezar.jpg

Ölü adlı şiiri de rehberin anlatı envanterine katılabilir:

"Kabrimi gösteren taş parçasından
Yıllarla silinmiş olsa da adım
Bir zaman, ey yolcu, ben de yaşadım.
Çılgın heveslerim vardı benim de,
Benim de ra'şeler gezdi tenimde.
Alnımda bahtımın kırılmaz tacı,
Ben de ey yolcu, şen, yahut kavgacı
Adımlarla gezdim hayat yolunu
Ve bir avuç toprak oldum en sonu."

4.2.2. Yahya Kemal Beyatlı

Rotanın ikinci durağı Ahmet Hamdi Tanpınar'ın hocası Yahya Kemal Beyatlı'nın mezarıdır. Yahya Kemal'in hayattayken hiçbir eseri yayınlanmamış, 1958'de öldükten sonra eserleri "Yahya Kemal Enstitüsü' derlenen eserlerini yayınlamıştır. Eserlerinin büyük bir kısmı aşk, ölüm ve İstanbul kokmaktadır, çünkü Beyatlı İstanbul aşığı olarak bilinmektedir. Konusu ölüm olan ama en büyük aşkı Celile'nin Ada'dan gemiyle İstanbul'a gitmesi üzerine yaşadığı acı ve çaresizliği anlatan *Sessiz Gemi* adlı eserini bilmeyen yoktur:

Artık demir almak günü gelmişse zamandan,
Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.
Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol;
Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.
Rıhtımda kalanlar bu seyahatten elemli,

Günlerce siyah ufka bakar gözleri nemli.
Biçare gönüller! Ne giden son gemidir bu!
Hicranlı hayatın ne de son matemidir bu!
Dünyada sevilmiş ve seven nafile bekler;
Bilmez ki giden sevgililer dönmeyecekler.
Birçok gidenin her biri memnun ki yerinden,
Birçok seneler geçti; dönen yok seferinden.

Bir de *Aziz İstanbul*:

Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul!
Görmedim gezmediğim, sevmediğim hiçbir yer.
Ömrüm oldukça gönül tahtına keyfince kurul!
Sade bir semtini sevmek bile bir ömre değer.

Nice revnaklı şehirler görünür dünyada,
Lakin efsunlu güzellikleri sensin yaratan.
Yaşamıştır derim en hoş ve uzun rüyâda
Sende çok yıl yaşayan, sende ölen, sende yatan.

Görsel 7: Yahya Kemal Beyatlı'nın mezarı

4.2.3. Özdemir Asaf

Rotanın üçüncü durağı ölmeden önce son şiirini röntgen kağıdına yazan Özdemir Asaf'ın mezarıdır. Kısa aşk şiirleriyle, şiirlerin can damarını oluşturan genellikle zıtlıklara dayalı sözcük seçimiyle bilinen Asaf, bu üslubundan ötürü çok büyük bir okur ve hayran kitlesine sahiptir. Aşkın, hüznün ve hayal kırıklıklarının şairidir Asaf.

Ben ölseydim, o belki ağlardı.
Ama o ağlasaydı; Ben ölürdüm!

Altro adlı şiiri de kült şiirlerden bir tanesidir:

Şarkı söylüyormuşum
Sokaklarda,

Görmüşler.

Yere yere bakıyormuşum
Yürürken,
Duymuşlar.
Sonrasını uydurmuşlar.

Mevhibe Meziyet Beyat'a karşı beslediği karşılıksız ve umutsuz aşkın yazdırdığı Lavinia adlı şiiri anmadan geçmek olmaz. Bu arada Lavinia'nın sözcük anlamının ölüm çiçeği olduğunu belirtmek gerekir.

Sana gitme demeyeceğim.
Üşüyorsun ceketimi al.
Günün en güzel saatleri bunlar.
Yanımda kal.

Sana gitme demeyeceğim.
Gene de sen bilirsin.
Yalanlar istiyorsan yalanlar söyleyeyim,
İncinirsin.

Sana gitme demeyeceğim,
Ama gitme, Lavinia.
Adını gizleyeceğim
Sen de bilme, Lavinia.

Görsel 8: Özdemir Asaf'ın mezarı

Mezarı başında turistlere aktarılabilecek o kadar çok güzel şiiri var ki Asaf'ın, biz *ben sana hep üşüyordum* şiiriyle noktalıyoruz:

Ben sana hep üşüyordum
Çünkü kıştım
Nakıştım... Bakıştım..
İnkar etmiyorum da bunu
seni sevmek gibi büyük işlere kalkıştım.
Ve lütfen inkar etme,
Sana en çok ben yakıştım...

4.2.4. Orhan Veli Kanık

Garipler'in Orhan'ı. Hani o Veli'nin oğlu. Yazar mezarları rotasının dördüncü durağını oluşturmaktadır. Çok şey var anlatılacak ona dair. Aruz veznini kenara atıp serbest şiirler yazdı diye en yakın arkadaşları tarafından bile bir süre dışlandı. Hayatı boyunca hiç evlenmeyip çok aşk acısı yaşayan şairin öldüğünde cebinden çıkan son şiiri *Aşk Resmi Geçidi*:

Birincisi o incecik, o dal gibi kız,
Şimdi galiba bir tüccar karısı.
Ne kadar şişmanlamıştır kim bilir.
Ama yine de görmeyi çok isterim,
Kolay mı? İlk göz ağrısı.

İkincisi Münevver Abla, benden büyük
Yazıp yazıp bahçesine attığım mektupları
Gülmekten katılırdı, okudukça.
Bense bugünmüş gibi utanırım
O mektupları hatırladıkça.

..... çıkar
..... dururduk mahallede
..... halde
..... yan yana yazılırdı duvarlara
..... yangın yerlerinde.

Dördüncüsü azgın bir kadın,
Açık saçık şeyler anlatırdı bana.
Bir gün de önümde soyunuverdi
Yıllar geçti aradan, unutamadım,
Kaç defa rüyama girdi.

Beşinciyi geçip altıncıya geldim.
Onun adı da Nurinnisa.
Ah güzelim
Ah esmerim
Ah
Canımın içi Nurinnisa.

Yedincisi, Aliye, kibar bir kadın.
Ama ben pek varamadım tadına.
Bütün kibar kadınlar gibi
Küpe fiyatına, kürk fiyatına.

Ayten'di dokuzuncunun adı.
İş başında şunun bunun esiri,
Ama bardan çıktı mı,
Kiminle isterse onunla yatar.

Onuncusu akıllı çıktı
..... gitti .....
Ama haksız da değildi hani.
Sevişmek zenginlerin harcıymış
İşsizlerin harcıymış.
İki gönül bir olunca
Samanlik seyranmış ama,
İki çıplak da, olsa olsa,
Bir hamama yakışırmış.

İşine bağlı bir kadındı on birinci,
Hoş, olmasın da ne yapsın,
Bir zalimin yanında gündelikçi.
.....leksandra
Geceleri odama gelir,
Sabahlara kadar kalır.
Konyak içer sarhoş olur,
Sabahı da işbaşı yapardı şafakla.

Gelelim sonuncuya.
Hiçbirine bağlanmadım
Ona bağlandığım kadar.
Sade kadın değil, insan.
Ne kibarlık budalası,
Ne malda mülkte gözü var.
Hür olsak der,
Eşit olsak der.
İnsanları sevmesini bilir
Yaşamayı sevdiği kadar.

1950'nin 10 Kasım'da Ankara'da belediyenin kazdığı bir çukura düşüp başından hafifçe yaralanmış, 4 gün sonra bir arkadaşının evinde yemek yerken fenalık geçirip hastaneye kaldırılmış. Beyinde damar çatlaması yüzünden başlayan rahatsızlığın sebebi doktor tarafından anlaşılamamış ve Kanık'a alkol zehirlenmesi teşhisiyle tedavi uygulanmış, aynı akşam sekizde komaya girip gece 23.20'de hayata veda etmiş. Pembe granitten oluşan mezarını Abidin Dino tasarlamış, Nevzat Kemal inşa etmiştir. Kitabe de Emin Barın tarafından yazılmıştır.[4]

[4] Bilgilere https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/orhan-veli-kanik-kimdir-orhan-veli-kanikin-son-siiri-ve-aci-olumu-1962140 web sayfasıdan ulaşılmıştır. Erişim tarihi: 10.11.2022

Görsel 9: Orhan Veli'nin mezarı

Orhan Veli, Veli'nin oğlu, şimdilerde Abidin Dino tarafından tasarlanan güzel mezarında İstanbul'u dinliyor gözleri kapalı…

4.2.5. Turgut Uyar

Orhan Veli'den ayrılıp az ilerde solda bulunan Turgut Uyar'ın mezarı rotanın beşinci noktasını oluşturmaktadır.

Görsel 10: Turgut Uyar'ın mezarı

İlk şiirini ilkokuldayken yazan Uyar, daha sonra roman da yazmıştır. Dostoyevski'nin romlarını okuduktan sonra roman yazmayı tamamen bırakmıştır. *Her türün bir ustası var, romanı da onlara bırakalım* demiştir.

Herkesin bir umudu vardır,
Bir savaşı,
Bir kaybedişi,
Bir acısı,
Bir yalnızlığı,
Bir hüznü…
Çünkü herkesin bir gideni vardır…
İçinden bir türlü uğurlayamadığı...

Tomris Uyar ile evlenen ve bir erkek çocuğu olan Turgut Uyar 1985 yılında henüz 58 yaşındayken sirozdan ölmüş. *Göğe Bakma Durağı*'yla uğurluyoruz.

İkimiz birden sevinebiliriz göğe bakalım
Şu kaçamak ışıklardan şu şeker kamışlarından

Bebe dişlerinden güneşlerden yaban otlarından
Durmadan harcadığım şu gözlerimi al kurtar
Şu aranıp duran korkak ellerimi tut
Bu evleri atla bu evleri de bunları da
Göğe bakalım

Falanca durağa şimdi geliriz göğe bakalım
İnecek var deriz otobüs durur ineriz
Bu karanlık böyle iyi afferin Tanrıya
Herkes uyusun iyi oluyor hoşlanıyorum
Hırsızlar polisler açlar toklar uyusun
Herkes uyusun bir seni uyutmam bir de ben uyumam
Herkes yokken biz oluruz biz uyumayalım
Nasıl olsa sarhoşuz nasıl olsa öpüşürüz sokaklarda
Beni bırak göğe bakalım

Senin bu ellerinde ne var bilmiyorum göğe bakalım
Tuttukça güçleniyorum kalabalık oluyorum
Bu senin eski zaman gözlerin yalnız gibi ağaçlar gibi
Sularım ısınsın diye bakıyorum ısınıyor
Seni aldım bu sunturlu yere getirdim
Sayısız penceren vardı bir bir kapattım
Bana dönesin diye bir bir kapattım
Şimdi otobüs gelir biner gideriz
Dönmiyeceğimiz bir yer beğen başka türlüsü güç
Bir ellerin bir ellerim yeter belliyelim yetsin
Seni aldım bana ayırdım durma kendini hatırlat
Durma kendini hatırlat.

4.2.6. Tezer Özlü

Rotanın altıncı durak noktası Tezer Özlü'nün mezarıdır. Orhan Veli'nin mezarı gibi yontma taştan oluşan mezar Turgut Uyar'ın birkaç metre ötesindedir. 1962/63 yıllarında otostopla Avrupa'yı gezmiş, çok kültürler tanımış, çok yazarla tanışmış. İlk romanı *Çocukluğun Soğuk Geceleri*'ni 1980'de yazmış. *Yaşamın Ucuna Yolculuk* çokça okura ulaşmış. Çok gezdiğini eserlerinde anlatılanlardan zaten far edersiniz.

Yalnız yaşı olmayan ve dünyalarını kendi içlerinde taşıyan insanlara dayanabiliyorum der Özlü.

Görsel 11: Tezer Özlü'nün mezarı

4.2.7. Edip Cansever

Görsel 12: Edip Cansever'in mezarı

Yerçekimli Karanfil adlı şiirinden esinlenerek oluşturulmuş bir mezar, Edip Cansever'in mezarı yedinci durak noktasını oluşturmaktadır. Cansever'in mezarlığın en güzel noktasını kaptığı söylenir. Bir de Cemal Süreya'nın onun için söylediği var:

Yeşil ipek gömleğinin yakası
Büyük zamana düşer.

Her şeyin fazlası zararlıdır ya,
Fazla şiirden öldü Edip Cansever (Cemal Süreya)

Mezarın temasını oluşturan *Yerçekimli Karanfil*:

Biliyor musun az az yaşıyorsun içimde
Oysaki seninle güzel olmak var
Örneğin rakı içiyoruz, içimize bir karanfil düşüyor gibi
Bir ağaç işliyor tıkır tıkır yanımızda
Midemdi aklımdı şu kadarcık kalıyor.

Sen karanfile eğilimlisin, alıp sana veriyorum işte
Sen de bir başkasına veriyorsun daha güzel
O başkası yok mu bir yanındakine veriyor
Derken karanfil elden ele.

Görüyorsun ya bir sevdayı büyütüyoruz seninle
Sana değiniyorum, sana ısınıyorum, bu o değil
Bak nasıl, beyaza keser gibisine yedi renk
Birleşiyoruz sessizce.

Cansever'in İstanbul'da tanıştığı TKP üyesi bir işçi olan Ahmet abiye (Ahmet Gayretli) seslendiği ve dönemin toplumsal analiz ve eleştirisini yapan *Mendilimde Kan Sesleri* şiiri:

Her yere yetişilir
Hiçbir şeye geç kalınmaz ama
Çocuğum beni bağışla
Ahmet Abi sen de bağışla

Boynu bükük duruyorsam eğer
İçimden öyle geldiği için değil
Ama hiç değil
Ah güzel Ahmet abim benim

Ve zaman dediğimiz nedir ki Ahmet Abi
Biz eskiden seninle
istasyonları dolaşırdık bir bir
O zamanlar Malatya kokardı istasyonlar
Nazilli kokardı
Ve yağmurdan ıslandıkça Edirne postası
Kıl gibi ince İstanbul yağmurunun altında
Esmer bir kadın sevmiş gibi olurdun sen
Kadının ütülü patiskalardan bir teni

İnsan yaşadığı yere benzer
O yerin suyuna, o yerin toprağına benzer
Suyunda yüzen balığa
Toprağını iten çiçeğe
Dağlarının, tepelerinin dumanlı eğimine
Konyanın beyaz
Antebin kırmızı düzlüğüne benzer
Göğüne benzer ki gözyaşları mavidir
Denize benzer ki dalgalıdır bakışları
Evlerine, sokaklarına, köşebaşlarına
Öylesine benzer ki
Ve avlularına
(Bir kuyu halkasıyla sıkıştırılmıştır kalbi)
Ve sözlerine
(Yani bir cep aynası alım-satımına belki)
Ve bir gün birinin adres sormasına benzer
Sorarken sorarken üzünçlü bir görüntüsüne
Camcının cam kesmesine, dülgerin rende tutmasına
Öyle bir cıgara yakımına, birinin gazoz açmasına
Minibüslerine, gecekondularına
Hasretine, yalanına benzer
Anısı ıssızlıktır
Acısı bilincidir
Bıçağı gözyaşlarıdır kurumakta olan
Gülemiyorsun ya, gülmek
Bir halk gülüyorsa gülmektir
Ne kadar benziyoruz Türkiye'ye Ahmet Abi.
Bir güzel kadeh tutuşun vardı eskiden
Dirseğin iskemleye dayalı
- Bir vakitler gökyüzüne dayalı, derdim ben -
Cigara paketinde yazılar resimler
Resimler: cezaevleri
Resimler: özlem
Resimler: eskidenleri
Ve bir kaşın yukarı kalkık
Sevmen acele
Dostluğun çabuk
Bakıyorum da şimdi
O kadeh bir küfür gibi duruyor elinde.
Upuzun boynu
Kirpikleri
Ve sana Ahmet Abi
uzaktan uzaktan domates peynir keserdi sanki
Sofranı kurardı
Elini bir suya koyar gibi kalbinden akana koyardı
Cezaevlerine düşsen cigaranı getirirdi
Çocuklar doğururdu
Ve o çocukların dünyayı düzeltecek ellerini işlerdi
bir dantel gibi
O çocuklar büyüyecek
O çocuklar büyüyecek
O çocuklar...
Bilmezlikten gelme Ahmet Abi
Umudu dürt
Umutsuzluğu yatıştır
Diyeceğim şu ki
Yok olan bir şeylere benzerdi o zaman trenler
Oysa o kadar kullanışlı ki şimdi
Hayalsiz yaşıyoruz nerdeyse
Çocuklar, kadınlar, erkekler
Trenler tıklım tıklım
Trenler cepheye giden trenler gibi
İşçiler
Almanya yolcusu işçiler
Kadınlar
Kimi yolcu, kimi gurbet bekçisi
Ellerinde bavullar, fileler
Kolonyalar, su şişeleri, paketler
Onlar ki, hepsi
Bir tutsak ağaç gibi yanlış yerlere büyüyenler
Ah güzel Ahmet Abim benim
Gördün mü bak
Dağılmış pazar yerlerine benziyor şimdi istasyonlar
Ve dağılmış pazar yerlerine memleket
Gelmiyor içimden hüzünlenmek bile
Gelse de
Öyle sürekli değil
Bir caz müziği gibi gelip geçiyor hüzün
O kadar çabuk
O kadar kısa
işte o kadar.

Ahmet Abi, güzelim, bir mendil niye kanar
Diş değil, tırnak değil, bir mendil niye kanar
Mendilimde kan sesleri.

4.2.8. Attilâ İlhan

İzmirli şair İlhan şiirlerinde İstanbul başta olmak üzere İzmir, Paris, Singapur gezip durmaktadır. Babasının mesleğinden dolayı çocukluğu Konya Ilgın'da geçen İlhan, Ilgın'ın ıssız bir köyünde yer alan Barakmuslu Mezarlığından esinlenerek Anadolu insanının sıkıntılarını anlatmak için yazmıştır o ünlü Barakmuslu Mezarlığı şiirini:

Kuş uçmaz kervan geçmez, karanlık tuttu yolları,
gözün gönlün kararmış, sen nasıl gecesin hey gidi,
Buğdaysız, çavdarsız kara ekmeğe benzersin.
Yıldızların, hani yıldızların, çiçeklerin nerdeler?
Kalbin neden durmuş rüzgarı kesilmiş değirmen gibi?
Suya indi çakallar, suya indi söğüt dalları,

Barakmuslu Mezarlığı kımıldanır için için
Barakmuslu Mezarlığı'nda seyran seyran ölüler
Bir giden bir daha dönmez gitti gider,
…..

Görsel 13: Attila İlhan'ın mezarı

İlkokuldayken şiir, ortaokuldayken roman yazmaya başlamış Kaptan lakaplı yazar. Lise yıllarında Vacide'ye yazdığı mektuplarda komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle tutuklanır. Avukatları İlhan'ın zihinsel hasta olduğunu iddia eder, akıl hastanesine gitmesi koşuluyla tahliye edilir (İleri, 2002). Hayatı dışarda yaşamaya mecbur hissetmiştir, *ben sana mecburum* şiiriyle analım:

Ben sana mecburum bilemezsin Adını mıh gibi aklımda tutuyorum Büyüdükçe büyüyor gözlerin Ben sana mecburum bilemezsin İçimi seninle ısıtıyorum Ağaçlar sonbahara hazırlanıyor Bu şehir o eski İstanbul mudur? Karanlıkta bulutlar parçalanıyor Sokak lambaları birden yanıyor Kaldırımlarda yağmur kokusu Ben sana mecburum sen yoksun Sevmek kimi zaman rezilce korkudur İnsan bir akşam üstü ansızın yorulur Tutsak ustura ağzında yaşamaktan Kimi zaman ellerini kırar tutkusu Birkaç hayat çıkarır yaşamasından Hangi kapıyı çalsa kimi zaman Arkasında yalnızlığın hınzır uğultusu	Fatihte yoksul bir gramafon çalıyor Eski zamanlardan bir Cuma çalıyor Durup köşe başında deliksiz dinlesem Sana kullanılmamış bir gök getirsem Haftalar ellerimde ufalanıyor Ne yapsam ne tutsam nereye gitsem Ben sana mecburum sen yoksun Belki Haziranda mavi benekli çocuksun Ah seni bilmiyor kimseler bilmiyor Bir şilep sızıyor ıssız gözlerinden Belki Yeşilköy'de uçağa biniyorsun Bütün ıslanmışsın tüylerin ürperiyor Belki körsün kırılmışsın telâş içindesin Kötü rüzgâr saçlarını götürüyor Ne vakit bir yaşamak düşünsem Bu kurtlar sofrasında belki zor Ayıpsız fakat ellerimizi kirletmeden Ne vakit bir yaşamak düşünsem Sus deyip adınla başlıyorum İçim sıra kımıldıyor gizli denizlerin Hayır başka türlü olmayacak Ben sana mecburum bilemezsin.

SONUÇ

Yazar mezarlarının özel ilgi turizmi bağlamında ziyaret edilmesi Avrupa'da yaygın bir şekilde görülürken, Türkiye'de durumun tam tersi olduğu, yazar mezarlarının pek ziyaret edilmediği tespit edilmiştir. Bunda İslamiyet'te heykellere günah gözüyle bakılmasının etkisi vardır, çünkü bundan dolayı Türkiye'deki mezarların çok az bir kısmı tematik mezar (heykellerden oluşturulan mezarlar)

özelliği taşımaktadır. Nitekim rotaya dahil edilen 8 adet mezarın sadece bir tanesinin (Edip Cansever) kısmen tematik olabileceği tespit edilmiştir. Türkiye'deki yazar mezarlarının turistik bir çekim merkezi olabilmesi ve tematik mezar sayısının artması için, Avrupa'daki yazar mezarları rotaları da incelenerek, bu çalışmada İstanbul Aşiyan mezarlığı odaklı bir yazar mezarları rotası önerilmiştir. Aşiyan mezarlığı hem konumu, manzarası hem de ev sahipliği yaptığı çok ünlü yazar sayısının fazlalığı açısından rota için uygun görülmüştür.

Çalışmanın sonucunda Ahmet Hamdi Tanpınar, Yahya Kemal Beyatlı, Özdemir Asaf, Orhan Veli Kanık, Turgut Uyar, Tezer Özlü, Edip Cansever ve Attilâ İlhan olmak üzere 8 yazardan oluşan bir rota önerilmiştir. Bu yazarların seçilme nedenleri ulusal ve uluslararası alanda çok ünlü olmaları, geniş bir okur kitlesine sahip olmaları, hayatlarında ilgi çekici dönüm noktalarının olması ve son olarak mezarlarının birbirlerine yakın olmasıdır. Bu çalışmanın içinde turist rehberlerine her mezarın başında turistlere neler anlatabilecekleri yazarların hayatlarından ve eserlerinden kesitler verilerek aktarılmıştır. Toplamda iki saati geçmeyen bir rota önerisi yapılmıştır. Ama tura katılan edebiyatseverler mezarlıkta yatan daha nice yazar ve şairi rota kapsamı dışında ziyaret etme şansına sahiptir. Rotanın cazip hale gelip turist çekebilmesi için mezarlığa önerilen rota bağlamında yön levhalarının yerleştirilmesi, rota güzergahı üstünde dinlenme alanlarının yerleştirilmesi (bank vb.), Avrupa örneklerinde olduğu gibi mezarlığın bir noktasına turistlerin su ve atıştırmalık ihtiyaçlarını gidermek için bir büfenin açılması faydalı olacaktır. Bundan sonra İstanbul başta olmak üzere farklı illerdeki mezarlıkların araştırılarak ilgi çekebilecek yeni yazar mezarları rotalarının oluşturulması, bunu yaparken turizm paydaşlarının görüşlerine yer verilmesi yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

Alili, M. (2017). Avrupa'daki ve Türkiye'deki Hüzün Turizmi Destinasyonlarının Karşılaştırması Üzerine Teorik Bir Çalışma. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, *1*(1), 37-50.

Anonim. (2022, Kasım 22). *Aşiyan Mezarlığı*. Vikipedi Özgür Ansiklopedi: https://tr.wikipedia.org/wiki/A%C5%9Fiyan_Mezarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1 (Erişim tarihi: 27.09.2022)

Balcı, U. & Dilek, S. (2021). *Edebiyat Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık

Baştemur, C. T. (2008). *Dünya Mezarlık Turizmi.* https://www.academia.edu/2904746/D%C3%BCnya_Mezarl%C4%B1k_Turizmi_Ankara_Univeristy_Publication_Ankara_Turkey (Erişim tarihi: 27.09.2022)

Bilgin, S. (2013). *Edebiyat antolojisi gibi bir mezarlık*. https://www.edebiyathaber.net/edebiyat-antolojisi-gibi-bir-mezarlik/ (Erişim tarihi: 27.09.2022)

Blom, T. (2000). Morbid tourism-a postmodern market niche with an example from Althorp. *Norsk Geografisk Tidsskrift*, *54*(1), 29-36.

Busby, G. ve Klug, J. (2001). Movie-induced tourism: The challenge of measurement and other issues. *Journal of Vacation Marketing*, 7(4), 316-332.

Busby, G. ve Laviolette, P. (2006). "*Narratives in the Net: Fiction and Cornish Tourism",Cornish Studies Fourteen*, ed.P. Payton, Exeter: University of Exeter Press, s. 142-163.

Butler, R. W. (1986). Literature as an influence in shapeing the image of tourist destinations: a review and case study. *Canadian studies of parks, recration and tourism in foreign lands*, 111-132.

Clement, J. S. & Wallace, S. H. & Lednicki, W. (1959). Krasinki and France. The Polish Review, 4(4), 82-90.

Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.

Kozak, N. (2011). Disiplinlerarası bir alan: Turizm. Anadolu Üniversitesi E-Gazate. http://egazete.anadolu.edu.tr/kampus/27273/disiplinlerarasi-bir-alan-turizm Erişim Tarihi: 11.08.2022

Mintel (2011). *Literary tourism - international* - September 2011. London: Mintel

Özbek, M. (2014). Turizm Amaçlı Su Altı ve Su Üstü Sportif Faaliyetler: Bugünü Geleceği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, *6*(2), 27-48.

Özdemir, N. (2009). Turizm Ve Edebiyat. *Milli Folklor(82),* 32-49.

Sak, R. , Şahin Sak, İ. T. , Öneren Şendil, Ç. & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi,* 4 (1), 227- 256.

Temizkan, R. & Cankül, D. & Gökçe, F. (2020). Alternatif Turizm. (Turizmin 41 Türü). Ankara: Detay Yayıncılık

Tırıl, A. (2018). Bir Özel İlgi Turizmi Olarak Edebiyat Turizmi Vetürkiye'nin Edebiyat Turizmi Potansiyeli. *idealonline, 2(2),* 161-184.

Wach E. & Ward R. (2013). *Learning about Qualitative Document Analysis*. IDS Practicen Papers. 13,1-9.